

ТУРИНСЬКИЙ ПРОЦЕС ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УКРАЇНІ

У статті розглядається актуальна проблема якості підготовки фахівців у професійних навчальних закладах. Детально проаналізовано останні дослідження і публікації, в яких започатковано пошук концептуальних підходів до модернізації професійної освіти та підвищення якості підготовки в Україні. Визначено, що важливою складовою вивчення стану підготовки в Україні є ряд напрацювань в рамках Туринського процесу.

Окреслено основні виклики з якими стикається сучасна система професійної освіти та шляхи вирішення проблем в рамках Туринського процесу.

Ключові слова: професійна підготовка, якість професійної підготовки фахівця, професійний навчальний заклад, Туринський процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В сучасних умовах розвитку світової індустрії особливо важливого значення набуває проблема якості підготовки. Професійна освіта в Україні на сьогодні є лише незначним віддзеркаленням загальної світової тенденції до пошуку інноваційних джерел розвитку професійної освіти, підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у професійних навчальних закладах, забезпечення такого рівня розвитку потенціалу кожної особистості, який би задовольнив потреби як самої людини, так і суспільства в цілому. В свою чергу, розширення освітнього простору до загальноєвропейського рівня вимагає від майбутнього фахівця здобуття професійної освіти такої якості, яка б давала йому змогу бути конкурентоздатним в пошуках роботи в будь-якій європейській країні.

На сьогодні Україна робить певні важливі кроки на шляху модернізації національної системи професійної освіти, зокрема підвищення якості підготовки та інтеграції професійної освіти в загальноєвропейський простір.

Однак якість підготовки фахівців залишається низькою, та як такою, що не відповідає вимогам ринку праці і європейським стандартам. Означене зумовлює потребу у вивченні та узагальненні досвіду підготовки європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Пошуком концептуальних підходів до модернізації професійної освіти та підвищення якості підготовки в Україні через вивчення досвіду розвитку європейської освіти та особливостей підготовки фахівців країн Європейського Союзу (далі – ЄС), зокрема Федеративної Республіки Німеччина займалися науковці Н.В. Абашкіна, С.М. Амеліна, А.Г. Андрощук, В.І. Свистун; Республіки Франція – О.А. Бочарова, С.А. Головка, О.Д. Гущина, М.А. Зверева, Л.І. Зязюн, К.В. Корсак, Т.В. Мельник, Н.А. Рудницька; Великої Британії – О.В. Волошина, Г.С. Воронка; Фінляндії – Л.М. Ляшенко; Республіки Польща – Л.М. Гриневич та інших країн Західної та Східної Європи, які входять до ЄС – Л.М. Ляшенко, О.В. Матвієнко, О.П. Пічкач, Г.Г. Поберезька, Т.В. Фініков. Значний інтерес становлять дослідження з проблем професійної підготовки фахівців у країнах Східної Європи Т.М. Десятова. Тенденції професійної підготовки фахівців у країнах Західної Європи досліджували А.Г. Кирда, К.В. Корсак. Реформуванню професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів присвятила своє дослідження Л.М. Ляшенко.

Незважаючи на значну кількість досліджень з професійної підготовки фахівців в країнах ЄС на наш погляд варто розглянути проблему якості підготовки фахівців в професійних навчальних закладах через ґрунтовний аналіз національної системи професійної освіти в порівнянні з країнами-партнерами Європейського Фонду Освіти (англ. – European Training Foundation (ETF)) (далі – ЄФО) в рамках Туринського процесу.

Формулювання цілей статті... Розглянути питання забезпечення якості підготовки фахівців професійних навчальних закладів в Україні поряд з країнами-партнерами ЄФО в рамках Туринського процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження... На підставі аналізу наукових джерел, варто констатувати, що інтеграція національної системи професійної освіти в країнах Західної Європи має досить давню традицію – з середини 1970-х років. На тлі тодішніх соціальних змін та економічних трансформацій, країни-учасниці Європейського економічного співтовариства ініціювали процес модернізації професійної освіти. В якості координуючого органу у 1975 році в Західному Берліні було створено Європейський центр розвитку професійної освіти (фр. – Centre Europeen de Development et Evaluation de la Formation Professionnelle – CEDEFOP) [4, с.100]. Його безпосередніми обов'язками стали вироблення спільної загальноєвропейської політики в освітній галузі та сприяння покращення якості професійної підготовки та перепідготовки громадян [7, с.37].

Наступний етап припадає на середину 1990-х років, коли внаслідок розширення ЄС та набуття ним сучасних рис перед європейською спільнотою постали нові проблеми, серед яких найбільш актуальними стали розробка та впровадження загальноєвропейської системи професійної освіти, уніфікація вимог ринку праці до наданих знань та навичок, активне впровадження інновацій в освітній простір, покращення якості освітніх послуг та посилення міжнародного співробітництва [1, с.38].

Для підготовки стратегії майбутнього європейського освітнього простору у 1994 році в Турині (Італія), за ініціативи Європейської комісії, було створено спеціальне агентство ЄФО. На відміну від CEDEFOP, ЄФО з самого початку мав набагато ширші повноваження – сприяти реформуванню освітніх систем в пострадянських країнах Східної та Центральної Європи, Балканського регіону та Східного Середземномор'я [6, с.10].

У 2002 році в Копенгагені було прийнято спеціальну декларацію, спрямовану на подальше зближення та гармонізацію систем професійної освіти в європейських країнах [5, с.38]. Розпочався Копенгагенський процес який став своєрідним прологом Туринського.

Копенгагенський процес мав надзвичайно прогресивне значення, оскільки вперше була чітко сформульована подальша стратегія розвитку професійних закладів освіти в державах ЄС – створення єдиного європейського простору в галузі професійної освіти [6, с.39].

Однак, не зважаючи на свої переваги, Копенгагенський процес мав один суттєвий недолік – він стосувався виключно країн-членів ЄС. Відповідно постсоціалістичні держави Східної Європи були виключені із процесу реформування професійної освіти. Тому для залучення до реформаторських процесів більш широкого кола країн, в 2009 році ЄФО ініціював проведення принципово нових заходів, які отримали назву Туринський процес (за місцем розташування штаб-квартири ЄФО). Базовий документ – Туринську декларацію було прийнято двома роками пізніше – 11 травня 2011 року [8].

За своєю суттю, Туринський процес являє собою комплексний моніторинг та аналіз експертами ЄФО стану розвитку професійної освіти в країнах, котрі не охоплені Копенгагенським процесом. При цьому аналіз обов'язково базується на фактичних достовірних даних та включає в себе питання державної політики в сфері професійної освіти та вектори її розвитку, вимоги ринку праці в конкретній країні, стан попиту на випускників у певних галузях, рівень мобільності молодих спеціалістів, якість підготовки тощо. Також обов'язковою складовою є визначення перспективи розвитку професійної освіти в контексті соціально-економічних особливостей конкретної країни [8, с.3].

В основу методології аналізу закладено принципи провідної ролі країни у підготовці звіту; широка участь у цьому процесі усіх зацікавлених сторін; цілісний підхід, який базується на огляді як системи первинної професійно-технічної освіти молоді, так і професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації населення протягом життя; доказової бази, яка ґрунтується на фактах [12, с.3].

Однак, ЄФО лише надає рекомендації на підставі власних досліджень, а держави вже самі вирішують питання щодо необхідності реформування тих чи інших аспектів діяльності. По-друге, Туринський процес має практичну, а не наукову чи науково-дослідницьку спрямованість, оскільки об'єктом дослідження є заклади, які передусім здійснюють підготовку фахівців. По-третє, Туринський процес є універсальним та демократичним, оскільки до нього можуть залучатися будь-які країни, які виявили зацікавлення в незалежному експертному аналізі власних закладів професійної освіти [8, с.12].

На сьогодні, така ступінь відкритості забезпечила постійне зростання країн-учасниць. Якщо в 2010 році їх було 22, то в 2012 – вже 27, а в 2014 – 30 [11, с.3] (рис.1).

Україна приєдналась до Туринського процесу ще в 2010 року. Проте практична модернізація професійної освіти та підвищення якості підготовки у відповідності до європейських стандартів розпочалася лише в 2013 році, коли ЄФО за погодженням з українською стороною розробив пілотний проект під назвою «Туринський процес – розвиток потенціалу регіонів» [3]. За результатами якого в світовому рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності в 2015 році наша держава з 92 місця в світі перемістилась на 74 за показником «якість підготовки кадрів» та з 72 на 54 за показником «якість системи освіти».

На початку 2016 року стартував принципово новий проект «Туринський процес – регіональний рівень», яким було охоплено всі без винятку області [15]. За підсумками якого виявлено, що серед традиційних викликів негативного характеру зберігається низька якість підготовки робочої [12, с.6].

Оскільки роботодавець вимагає від фахівця не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Сучасні роботодавці все більше орієнтуються на професіоналів, які швидко та креативно приймають найбільш раціональні рішення [2, с.48].

Роботодавці скаржаться на погано навчену робочу силу (рис. 2, 3) та зазначають, що низька якість підготовки є головним обмеженням та перешкодою для розвитку підприємств [12]. А технологічний розвиток сучасного виробництва, все більше і більше відрізняється від реалій професійних навчальних закладів, відтак експерти наголошують на необхідності здійснення професійно-практичної підготовки тільки в умовах сучасного виробництва.

Наступною перешкодою в забезпеченні якісної підготовки є певні обмеження викладачів, майстрів професійних навчальних закладів, в постійному оновленні програм відповідно до технологічних змін

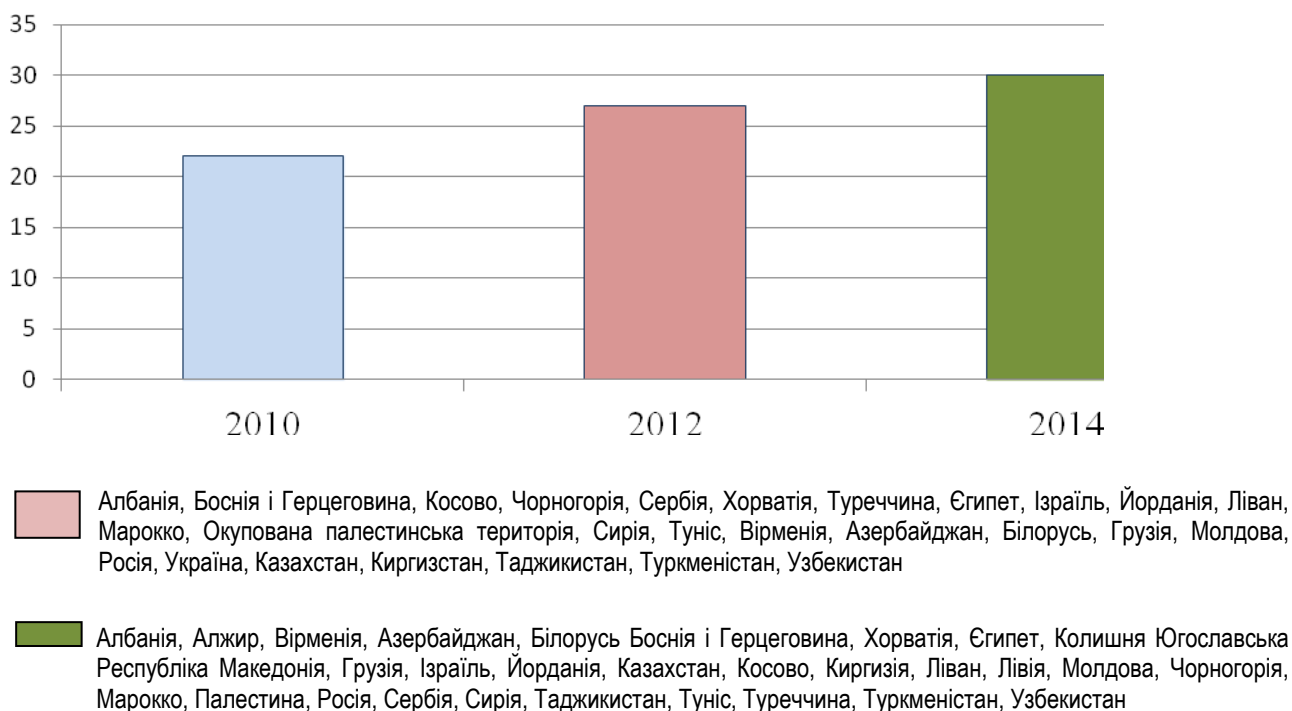

Рис.1. Країни-учасниці Туринського процесу

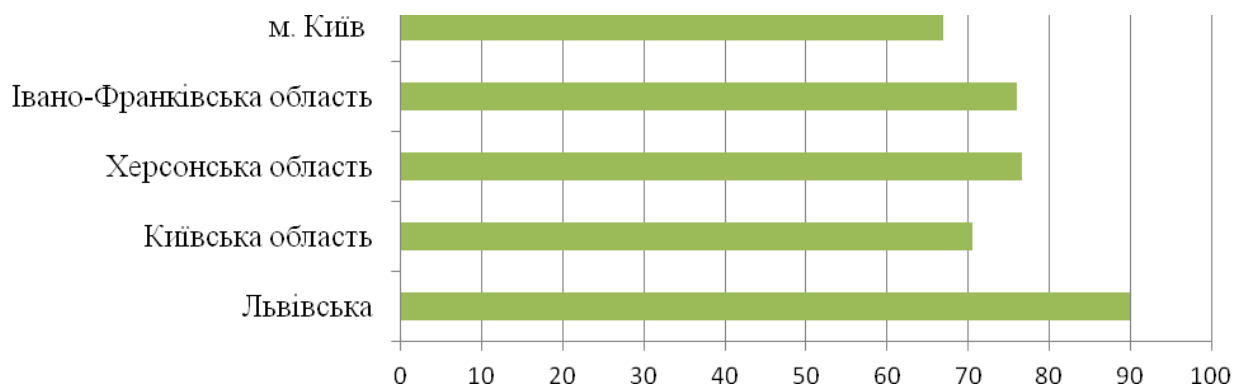

Рис.2. Рівень задоволеності теоретичною підготовкою випусників професійних навчальних закладів (за результатами опитування роботодавців)

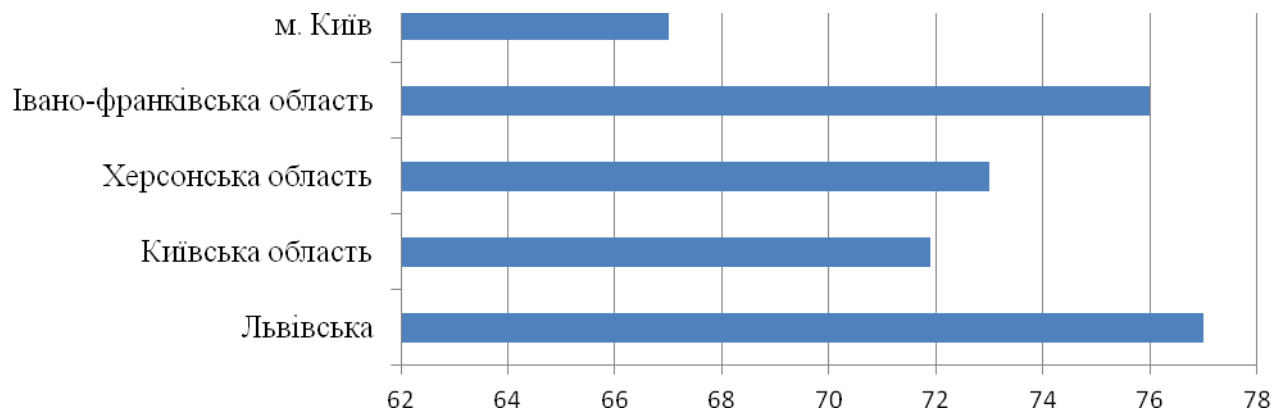

Рис.3. Рівень задоволеності практичною підготовкою випусників професійних навчальних закладів (за результатами опитування роботодавців)

виробництва. Для усунення існуючих прогалин в навичках, експерти наголошують на необхідності термінового налагодження співпраці з бізнес-сектором [12]. Рівень взаємозв'язків роботодавців та професійних навчальних закладів за результатами моніторингу характеризується як задовільний (рис.4).

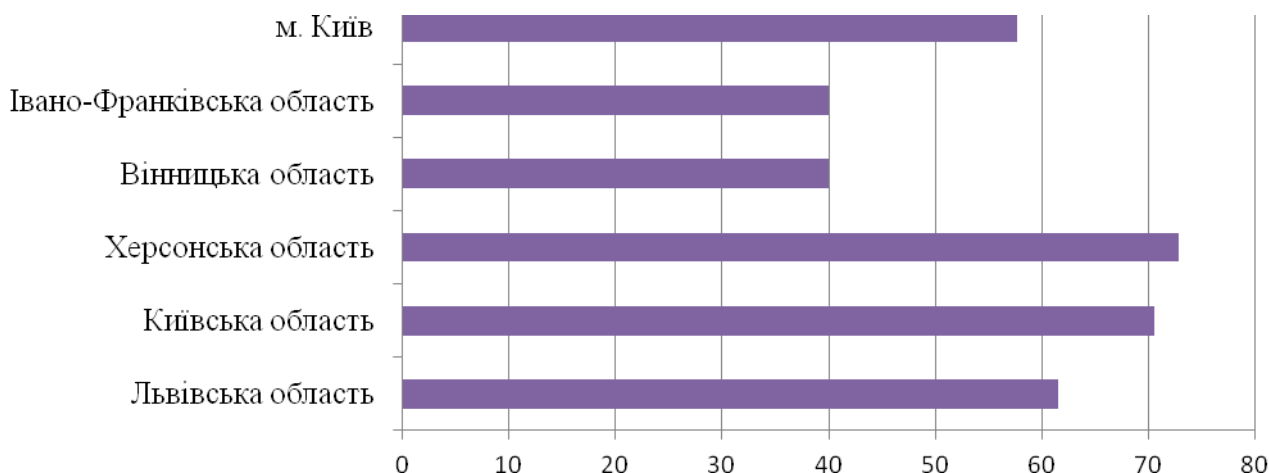

Рис. 4. Рівень взаємозв'язків роботодавців та професійних навчальних закладів в різних регіонах України

Оновлення змісту підготовки, впровадження нових стандартів на модульно-компетентній основі, безперечно сьогодні сприяє підвищенню якості підготовки. Однак сучасність вимагає досягнення практичних навичок учнями, придатних для конкурентоздатності шляхом безпосереднього навчання на робочому місці.

На думку експертів, стандарти можуть бути ефективно застосовані тільки за умови подолання чинників, які негативно впливають на якість професійної підготовки, зокрема:

- застаріла матеріально-технічна база;
- недостатня кількість досвідчених фахівців у зв'язку з низьким рівнем оплати праці у порівнянні з виробництвом;
- недостатня кількість україномовних підручників та підручників нового покоління із спеціальних дисциплін;
- низька якість навчальних матеріалів (зміст вітчизняних підручників не завжди відповідає необхідному рівню, не повністю задовольняє викладачів і учнів);
- низький рівень навчальних досягнень вступників до професійних навчальних закладів [12].

Окрім проблем державного/регіонального рівня, які впливають на якість підготовки, експерти в регіонах відзначають і проблеми особистісного рівня – психологічного, комунікаційного, соціалізаційного характеру випускників (відсутність навичок працевлаштування, самопрезентації; невміння проводити адекватну оцінку власної вартості на ринку праці; пріоритетність отримання матеріальних благ на фоні низької мотивації до накопичення трудового досвіду) [12].

Щодо питання контролю якості підготовки конкурентоздатного фахівця експерти пропонують розділити постачання освіти від контролю якості, який має проводитися іншим органом, а роботодавці мають на системній основі брати участь у розробці професійних стандартів і навчальних програм [12]. Експерти країн Східного партнерства схиляються в бік проведення зовнішнього оцінювання системи професійної освіти і навчання. При цьому, вони зазначають, що представники приватного сектора будуть залучені до роботи Рад навчальних закладів [9].

І це не дивно, оскільки однією з головних причин, котра стоїть на заваді швидкому інтегруванню нашої держави до європейського освітнього простору є значна розбіжність у навчальних програмах та кваліфікаційних стандартах, у різних підходах до оцінювання отриманих знань. Як наслідок – європейські роботодавці не в змозі належним чином оцінити рівень компетентності потенційних робітників. В таких умовах трудові мігранти з України не можуть ефективно конкурувати на ринку праці і тому змушені виконувати роль некваліфікованої робочої сили. Така ситуація вимагає уніфікації та узгодження вітчизняних освітніх вимог відповідно до Європейської рамки кваліфікацій та потреб ринку праці [6, с.21].

Висновки... За умови врахування європейсько-орієнтованих складових щодо професійної підготовки, рівень якості випускників неодмінно покращиться. Це зумовлено тим, що оновлена система буде позбавлена пострадянських атавізмів та буде максимально наближена до існуючих реалій. Але вже навіть сьогодні,

Туринський процес, поміж інших напрямів, сприяє здійсненню навчання за інтегрованими професіями, модернізації матеріально-технічної бази та ін. Вкрай важливим є і те, що модернізація змісту та організації професійної освіти започаткована на основі компетентнісного підходу.

Під впливом Туринського процесу, в Україні сформовано власне бачення розвитку професійної освіти, яке безпосередньо пов'язане із якістю підготовки конкурентоздатного фахівця.

У контексті таких змін професійна освіта буде розглядатися не лише як окрема унікальна сфера підготовки фахівців нової генерації, а винятково як важливий ресурс розвитку трудового потенціалу нації.

Використана література:

1. Авшенюк Н.М. Європейський центр розвитку професійної освіти / Наталія Авшенюк // Професійно-технічна освіта. – 2005. – №1. – С. 38-39.
2. Архипова С.П. Основні тенденції розвитку сучасної професійної освіти в Україні / С.П. Архипова // Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в європейському просторі : зб.наук. пр. / за заг. ред. С.П. Архипової. – Черкаси : ПП Чабаненко, 2013. – 230 с.
3. Грищук Ю.В. Поняття "професійна освіта та навчання" у вітчизняному науковому просторі / Ю.В. Грищук // Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. – К. : КУБГ, 2014. – №4 (8). – С.112-120. – Режим доступу:<http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/182/163#.VlhW2VO>.
4. Постригач Н.О. Європейська професійна освіта : ретроспективний аналіз та сьогодення / Н.О. Постригач // Зб. наук. пр. / Держ. прикордонна служби України, Нац. акад. Держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : НАДПСУ, 2009. – № 48/2, ч. II. – С. 99-102.
5. Пуховська Л.П. Стратегії формування загальноєвропейського простору професійної освіти / Л.П. Пуховська // Професійно-технічна освіта. – 2005. – №4. – С. 37-39.
6. Сергеева Л.М. Інституції професійно-технічної освіти країн Європейського Союзу : Навчальний посібник /Л.М. Сергеева. – К. : Арт Економі, 2012. – 120 с.
7. Сисоева С.О. Європейські вимоги до критеріїв ефективності професійної підготовки фахівців / С.О.Сисоева // Акмеологія – наука XXI століття : матер. IV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 травня 2014 р.). – К. : КМПУ ім.Б.Грінченка, 2014. – С. 36-47.
8. Туринский процесс. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу:<http://www.etf.europa.eu/webatt.ns> – Загол. з екрану.
9. Туринский процесс 2014. Восточная Европа. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.euneighbours.eu/files/publications/TRP%202014%2>. – Загол. з екрану.
10. Sondergaard, Lars; Murthi, Mamta; Abu-Ghaida, Dina; Bodewig, Christian; Rutkowski, Jan. 2012. Skills, Not Just Diplomas : Managing Education for Results in Eastern Europe and Central Asia. World Bank. – Mode of access : <http://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2368/652050REPLACEM061562V09780821380963.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. – Last acces date: 17.04.2017.
11. Туринський процес 2016-17. Україна. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.firo.ru/wp-content/uploads/2016/03/Ruk_po-podgotovke-doklada_2016.pdf – Загол. з екрану.
12. Туринський процес 2016. Україна. Регіональний рівень. Резюме регіональних звітів. Проект Європейського Фонду Освіти «Туринський процес 2016. Україна. Регіональний рівень» / Міністерство освіти і науки України, Європейський Фонд Освіти, – К. : «Вік принт». – 2016. – 32 с.

Стойчик Т.И.

ТУРИНСКИЙ ПРОЦЕСС КАК НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ В УКРАИНЕ

В статье рассматривается актуальная проблема качества подготовки специалистов в профессиональных учебных заведениях. Детально проанализированы последние исследования и публикации, в которых начато поиск концептуальных подходов к модернизации профессионального образования и повышения качества подготовки в Украине. Определено, что важной составляющей изучения состояния подготовки в Украине есть ряд наработок в рамках Туринского процесса.

Очерчены основные проблемы с которыми сталкивается современная система профессионального образования и пути решения проблем в рамках Туринского процесса.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, качество профессиональной подготовки специалиста, профессиональное учебное заведение, Туринский процесс.

Stoichyk T.I.

TORINO PROCESS AS A DIRECTION OF INCREASING OF QUALITY PROFESSIONAL TRAINING IN UKRAINE

The actual problem of quality preparing of specialists in a vocational college are considered in the article. In justified analysis of modern state of training it was determined that the quality of specialists' preparing is low nowadays and is not correspond to labour's market demands and European standards.

The last researching and publications are analysed in details where the researching of conceptual approaches in modernization of professional training and increasing quality training in Ukraine through the experience of European education and the features of specialists' training in the European's Union countries were founded. It was determined that the main component of studying the state of a quality training in Ukraine is the range of achievements as a part of Torino process.

The main steps of formation of total European's professional training system are highlighted in the article. Besides that it was determined to create the European centre of developing professional education is the need to coordinate actions to modernise the professional education in the European's Economic Partnership countries. The European Educational Fund was founded on account of broadening of EU and it got modern features.

It was determined the necessity of introduction of Copenhagen process into the professional education, it became the particular prologue of Torino process. In nowadays circumstances the most effective tools to be suitable to European standards of national system of professional education and to increase the quality training on the European level is the active involving of professional establishment to Torino process.

The problems in modern system of professional education as a part of Torino process are analysed, where the low quality of specialists' training is determined in negative sense. With the traditional challenges the problem of personal level which influence to the level of specialist's competitiveness, among them psychological, communicative and social kind (there are no habits of employment, self presentation); inability to do adequate assessment of cost price in the labour's market etc.).

The ways of increasing of quality training as a part of Torino process are highlighted.

Keywords: professional training, a quality of specialist's professional training, vocational college, Torino process.

Подано до редакції 03.03.2017.

УДК 378.22:378.4(477) «.../1917»

© 2017

Таможська І.В.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ДОРЕВОЛЮЦІЙНУ ДОБУ: ПРОБЛЕМИ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті проаналізовано масив історико-педагогічних та історичних джерел, що дозволив відтворити процес запровадження інституту приват-доцентури в Новоросійському (місто Одеса) та Харківському університетах, а також університеті Святого Володимира (місто Київ), та висвітлити ті об'єктивні та суб'єктивні причини, які перешкождали суттєвому зростанню чисельності приват-доцентів. Опрацьовані та використані в роботі архівні справи, у яких йшла мова про призначення кандидатів на приват-доцентські посади, оцінку їхнього наукового досвіду, якості пробних та вступних лекцій.

Ключові слова: дореволюційна доба, приват-доцентура, pro venia legendi, науково-педагогічні кадри, дисертація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний етап пошуків найбільш ефективних шляхів реформування системи вищої освіти в Україні потребує врахування історичного досвіду та його критичного осмислення. Подальший розвиток університетської освіти не можливий без прогресивного, конкурентноспроможного професорсько-викладацького складу. Адже саме такі науково-педагогічні кадри здатні формувати Homo oospheratum – людину майбутнього. Як зазначав В.Є. Бенера, на процес реформування національної освіти впливає вдумливе, критичне переосмислення й використання наукового доробку попередніх поколінь на підставі узагальнених результатів історико-педагогічних досліджень, вивчення архівних матеріалів та ретровидань [1]. Тому глибокий аналіз досягнень та недоліків досвіду дореволюційних університетів України щодо запровадження інституту приват-доцентури матиме вагомий внесок для подальшої модернізації вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... При аналізі науково-педагогічної діяльності приват-доцентів університету Святого Володимира, Новоросійського та Харківського університетів ми спиралася на роботи тих науковців, які досліджували історію університетів та особливості викладацької діяльності приват-доцентів. Еволюцію науково-педагогічних кадрів в університетах дореволюційної України вивчали вчені В. Є. Бенера [1], І. С. Даценко [2], Г. В. Додонова [3], Г. О. Косінова [4], С. М. Куліш [5], Л. Ф. Курило [6], Л. В. Матвєєва [7], С. І. Посохов [8], О. Ф. Самойлов [9], О. В. Скрипнюк [10] та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає в тому, щоб здійснити огляд історико-педагогічних та історичних джерел для проведення дослідження теоретичних і методичних засад підготовки науково-педагогічних кадрів вітчизняних університетів у дореволюційну добу.

Виклад основного матеріалу дослідження... У фонді 707 ЦДІАК України (Управління Київського навчального округу) зберігається велика кількість документів щодо процесу заповнення вакансій приват-доцентами. При цьому Міністерство народної освіти неодноразово прохало вчені ради висловити свою думку стосовно поліпшення підготовки викладачів, здатних до педагогічної праці. Як приклад: справа 39, оп. 28 (1862 р.) «О сообщении Министерству народного просвещения мнения относительно приготовления профессором и преподавателей» – 34 арк. Подібні документи мають й за інші періоди.

Цікаві дані містять справи з рубрикою «Переписка о личном составе университетов». Не менш важливі також справи на кшталт «С отзывами о разных лицах», у яких подані характеристики окремих приват-доцентів.

Документи фонду 707 свідчать, що керівництво Міністерства, попечителі постійно піклувалися про розширення кола приват-доцентів. При цьому вони блокували рішення факультетів та вчених рад, які могли